

S fibulo v fabulo: fibule iz Istre, s Krasa, iz Notranjske in Posočja med prazgodovino in zgodnjim srednjim vekom / Con la fibula nella storia: fibule dall'Istria, dal Carso, dalla Carniola Interna e dall'Isontino tra preistoria e alto medioevo, avtorji kataloga Alma Bavdek et al., uredila Radovan Cunja in Miha Mlinar, Koper: Pokrajinski muzej Koper, 2010., 143 str.

S fibulom kroz povijest katalog je izložbe koja je bila postavljena prvi put u Kopru 2010. u organizaciji Pokrajinskoga muzeja Koper, a nakon toga je gostovala u nekoliko gradova u Sloveniji te u Puli u Arheološkom muzeju Istre u ljeto 2011. godine. Na izložbi je prikazano blizu 250 predmeta, pretežno fibula te kalupa u kojima su se izrađivale. Izložba prati fibule na sjeverno-jadransko-podalpskom prostoru od prapovijesti od ranoga srednjeg vijeka, zaključno s 11. stoljećem. Izložene fibule potječu iz Istre, Krasa, Notranjske i Posočja, tako da su u katalogu navedeni i muzeji iz kojih fibule potječu (Arheološki muzej Istre, Civici musei di storia ed arte di Trieste, Goriški muzej, Notranjski muzej Postojna, Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož, Pomorski muzej “Sergej Mašera” Piran, Tolminski muzej). Katalog je dvojezičan, pisan je na slovenskom i talijanskom jeziku. Sadrži cjeline “Predgovor“, “Fibule od prapovijesti do ranog srednjeg vijeka“, “Katalog“ i “Korištena literatura”.

U “Predgovoru” (6-9) Radovan Cunja opisuje kako je nastala suradnja ovih muzeja oko zajedničkoga projekta objedinjavanja svih pronađenih fibula na ovom prostoru. Ističe da su fibule vrlo važan uporabni predmet koji je ujedno i odjevni, ali spada i u domenu nakita. Sama riječ *fibula* na latinskom znači spona. Fibula je kao predmet služila za spajanje dijelova odjeće, a danas se upotrebljava u vrlo sličnom obliku kao pribadača, sigurnosna igla ili “ziherica”. U tim davnim vremenima bila je nezaobilazan odjevno-ukrasni predmet, često priložen u grobovima ili prikazan na skulpturama. Cunja na kraju predgovora zahvaljuje poduzem broju osoba iz ustanova koje se ističu kao suradnici, a među njima je i nekoliko eminentnih stručnjaka iz pulskoga Arheološkog muzeja Istre.

U poglavlju “Fibule od prapovijesti do ranog srednjeg vijeka” (10-89) autori Radovan Cunja, Alma Bavdek, Snježana Karinja, Miha Mlinar i Beatriče Žbona Trkman donose kratak pregled povijesti fibula, opisa fibula, načine izrade i materijale od kojih su se izrađivale. Navedena je podjela na tipove fibula, koje možemo grubo podijeliti na prapovijesne fibule, rimske

fibule i fibule iz srednjovjekovnoga razdoblja. U prapovijesnom se razdoblju ističu stariježeljeznodobne, važne za našu regiju. One se dijele na istarsku, notranjsku i svetolucijsku skupinu. U istarskoj se skupini ističu važni nalazi fibula iz nekropola u Bermu, Kaštelu kraj Buja, Limskoj gradini, Nezakciju i Picugima. Na sljedećih se 50 stranica navodi podjela fibula po obliku (zmi-jolike, lučne, polumjesečaste, naočalaste, sedlaste, dvopločaste, trakaste), fibule nazvane po mjestima pronalaska (svetolucijske, čertoške, bašćanske, latenske, kastavske, picuške...), fibule karakteristične za pojedina povijesna razdoblja te različite fibule s raznovrsnim oblicima (zoomorfne, fibule s ukrasom od rimskoga novca i sl.). Istaknuti su i pronalasci koji upućuju na izradu fibula, glineni kalupi u kojima su se fibule izljevale.

“Katalog” (91–135) donosi fotografije svih izloženih predmeta s navedenim tipom i opisom fibule, datacijom, nalazištem na kojemu je pronađena, kataloškim brojem te dimenzijama predmeta. Zadnje četiri stranice kataloga sadrže fotografije lončarskih kalupa za izlivanje fibula.

Popisom konzultirane literature (136–143) završava katalog koji obiluje mnoštvom fotografija, od kojih veći dio prikazuje sve izložene fibule. Slijede mnoge fotografije lokaliteta na kojima su fibule pronađene, tablice nalazišta sa zemljovidom te panorame pojedinih mjesta povezanih s nalazištima. Zanimljive su i fotografije nalaza iz grobova u kojima su fibule bile važni nalazi. Treba istaknuti i fotografije kamenih stela na kojima su prikazani likovi osoba ukrašenih fibulama, a jedna od takvih našla se na naslovnici i prikazuje antropomorfnu daunijsku stelu s prikazom naočalaste fibule na prsima iz 8. – 7. st. pr. Kr.

Fibule su u ta davna vremena prvenstveno imale praktičnu svrhu, da učvrste i spoje odjeću, od rimskih i grčkih toga do srednjovjekovnih ogrtača. Neupitno je da su fibule imale i ukrasnu svrhu jer se po bogatstvu izrade moglo vidjeti kojem staležu vlasnik fibule pripada, koja je njegova uloga u zajednici. Zbog toga je katalog *S fibulom kroz povijest* iznimno zanimljiv jer daje uvid ne samo u povijesni pregled raskošno izrađenih fibula našega šireg područja, već daje naslutiti kako je izgledao i svakodnevni život, moda, a i umjetnički izražaji od kraja brončanoga do srednjega vijeka, kada će fibulu u njezinoj važnoj povijesnoj ulozi u modnom i praktičnom izražaju zamijeniti dugme.